ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԴԱՍՎԱՐ

(առարկա)

Թեմա՝ «Միջառարկայական կապերի հաստատումը դասավանդման ընթացքում»

Կազմեց՝ Արեգա Գեորգիի Աբկարյան

Դպրոց՝ Գեղիի միջնակարգ դպրոց

Ղեկավար՝ Լուսինե Բալայան

«Կապանի N2 ավագ դպրոց» ՊՈԱԿ

(վերապատրաստող կազմակերպության անվանումը)

Կապան 2023թ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ.....3
ՄԻՋԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐԻ ՀԱՍՏԱՏՈՒՄԸ ԴԱՍԱՎԱՆԴՄԱՆ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ.....4
ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ.....15
ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ.....16
ՀԱՎԵԼՎԱԾ.....17

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Այն ամենը, ինչը փոխադարձաբար կապված է,
նույնպիսի կապի մեջ էլ պիտի դասավանդվի:
Կոմենսկի

Թեմայի արդիականությունը: Ներկայում հանրակրթության համակարգում կիրառվող ամենակարևոր խնդիրները ուսուցման որակի բարելավման և նորարարական տեխնոլոգիաների կիրառմանն ուղղված միջոցառումներն են: Այդ միջոցներից մեկն էլ առարկաների դասավանդման մեջ ինտեգրված ուսուցման մեթոդների կիրառմանը լայն տարածություն տալն է և միջառարկայական կապերի հաստատման ապահովումը: Մեր ուսումնասիրության թեման **արդիական** է, քանի որ դպրոցի առջև դրված կարևոր խնդիրներից մեկը սովորողների ընդհանուր ուսումնական կարողությունների ու հմտությունների զարգացումն է, որում մեծ ներդրում կարող է ունենալ ուսուցչի կողմից միջառարկայական կապի ապահովման դեպքում:

Ուսումնասիրման առարկան է միջառարկայական կապերի հաստատումը դասավանդման ընթացքում:

Աշխատանքի նպատակն է կարևորել միջառարկայական մոտեցման հիման վրա ձևավորված ուսուցման արդյունավետության գիտական հիմնավորումը:

Աշխատանքի խնդիրները: Վերոնշյալ նպատակին հասնելու համար առաջադրել ենք հետևյալ խնդիրները.

- Ուսումնասիրել միջառարկայական կապեր ապահովող ուսումնական գործընթացի պայմանները,
- Ուսումնասիրել թեմայի վերաբերյալ գիտական և վերլուծական գրականություն,
- Կատարել սեփական եզրահանգումները:

Աշխատանքի կառուցվածքը: Աշխատանքը բաղկացած է ներածությունից, մեկ հիմնական գլխից, որի ուսումնասիրության արդյունքում համակարգել ենք եզրակացություն հատվածը, կցել օգտագործված գրականության ցանկը և դասապլաններ պարունակող Հավելվածը:

ՄԻՋԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐԻ ՀԱՍՏԱՏՈՒՄԸ ԴԱՍԱՎԱՆԴՄԱՆ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ

«Զուգորդական (ասոցիատիվ) մտածողություն» գաղափարի
էությունն այն է, որ յուրաքանչյուր գիտելիք կարելի է
ձեռք բերել զուգորդությամբ, քանի որ գիտելիքների
համակարգը զուգորդությունների համակարգ է:

Յու. Ա. Սամարին

Գիտատեխնիկական բարձր զարգացվածություն գրանցած 21-րդ դարում առաջնակարգ նշանակություն են ստանում գիտությունների, դպրոցական առարկաների համագործակցային, ինտեգրված ուսուցումը, ուր առաջնայնությունը տրվում է դասի ընթացքում ապահովել միջառարկայական կապերը՝ բնությանը և իրականին ավելի մոտ լինելու, տեսանելի ու շոշափելի արդյունքը տեսնելու համար:

Նախ պարզաբանենք՝ ինչ է միջառարկայական կապ հասկացությունը: Մի շարք հետազոտողների վերլուծությունը հնարավորություն տվեց պարզաբանել միջառարկայական կապերի սահմանումը հանրակրթության մեջ: Այսպիսով՝ միջառարկայական կապերը

- հարաբերությունների հաստատումն է (շարունակականության, սինթեզի, ինտեգրման միջոցով) երկու առարկաների ուսումնական նյութի կառուցվածքային տարրերի միջև,
- ուսումնական նյութի կառուցվածքային տարրերը երկու կամ ավելի առարկայական ոլորտներից միավորելով մեկ իմաստային բլոկի (մոդուլի) և այն օգտագործել նյութի ուսումնասիրության կամ միջառարկայական խնդիրների լուծման գործընթացում,
- ուսուցման և դաստիարակության գործընթացների ինտեգրում ուսանողների կողմից գործերի, նախագծերի մշակման միջոցով՝ գիտակրթական արդյունքները գործնականում ներմուծելու միջոցով[1]:

Ուսումնական բոլոր առարկաների ուսուցման ժամանակ միջառարկայական կապերի իրագործումը նպաստում է գիտելիքների խոր և բազմակողմանի յուրացմանը, գիտական հասկացությունների և օրենքների ձևավորմանը, ուսումնադաստիարակչական գործընթացի կատարելագործմանը և նրա օպտիմալ կազմակերպմանը, գիտական աշխարհայացքի ձևավորմանը, նյութական աշխարհի ընդհանրացմանը, բնության և հասարակության մեջ երևույթները փոխկապվածության

[1] Гурьев А. И., Статус межпредметных связей в системе современного образования, 2002, N2, с.112.

մեջ ընկալելուն: Բացի այդ, դրանք նպաստում են սովորողների գիտելիքների գիտական մակարդակի բարձրացմանը, զարգացնում են տրամաբանական մտածողությունը և ստեղծագործական ունակությունները:

Միջառարկայական կապերի իրագործումը հնարավորություն է ստեղծում խնայելու ժամանակը, սովորողների ընդհանուր ուսումնական կարողությունների և հմտությունների ձևավորման համար ստեղծելու նպաստավոր պայմաններ: Հանրակրթական դպրոցի պահանջներին համապատասխան՝ այսօր մեծանում է բնագիտամաթեմատիկական և հումանիտար առարկաների միջև կապերի բացահայտման դերն ու նշանակությունը: Այն ճիշտ և խելացի կազմակերպելու դեպքում կհարստանան և կընդլայնվեն սովորողների գիտելիքները: Ժամանակակից գիտության բոլոր ճյուղերը սերտորեն կապված են, և դա պետք է արտահայտվի նաև դասավանդման ընթացքում:

Նոր չափորոշչի ներդրմանը զուգահեռ ՀՀ-ում առաջնակարգ նշանակություն է ստանում առարկաների և գիտությունների համագործակցությունը՝ միջառարկայական կապերը: Ուսուցման գործընթացում կարևոր տեղ պետք է հատկացնել միջառարկայական կապերին, որոնք ուսուցման հաջողության անհրաժեշտ պայմաններից են: Միջառարկայական կապերի մասին Յ. Ա. Կոմենսկին իր «Մեծ դիդակտիկա» աշխատությունում նշում է, որ ուսումնական առարկաների փոխկապակցված ուսուցումը երեխաներին սովորեցնում է բացահայտել ուսումնասիրվող առարկաների և երևույթների միջև եղած կապերը. «Ամեն ինչ ամրապնդել բանականության հիմունքներով նշանակում է ամեն ինչ սովորել՝ մատնացույց անելով պատճառները, այսինքն՝ ոչ միայն ցույց տալ, թե ինչպես է այս կամ այն բանը տեղի ունենում, այլ նաև ցույց տալ, թե ինչու դա այլ կերպ լինել չի կարող: Չէ՞ որ իմանալ որևէ բան նշանակում է իրը ճանաչել իր փոխկապակցվածության մեջ»[2]:

Միջառարկայական կապերը նպատակաուղղվում են օբյեկտիվ աշխարհի բաղկացուցիչ մասերի եռամիասնության՝ բնություն-մարդ-հասարակություն հասկացության ըմբռնմանը: Կարելի է միանշանակ պնդել, որ բնագիտական առարկաները պետք է ուսումնասիրվեն միջառարկայական կապերի ստեղծման հիման վրա: «Ես և շրջակա աշխարհ» առարկայի թեմաների փոխկապակցված ուսումնասիրությունը սովորողներին ցույց է տալիս աշխարհի միասնականությունը,

---

[2] Ալեքսանյան Լ. Ուսուցման մեթոդներ. Դրանց կիրառությունը, Երևան, 2013, էջ 58:

որոնց վերաբերյալ դատողությունները և վերլուծությունները կարելի է իրականացնել գեղեցիկ ու գրագետ խոսքով:

Միջառարկայական կապերի պահպանումը ժամանակակից տարրական դպրոցում ուսուցման կարևորագույն սկզբունքներից մեկն է: Այն ապահովում է մայրենիի, մաթեմատիկայի, «Ես և շրջակա աշխարհ» առարկաների փոխադարձ կապը և դրանց կապը կյանքի հետ: Տարրական դասարանների ուսուցիչը, այլ առարկաների ուսուցիչների հետ համագործակցելով, միջառարկայական կապերի միջոցով իրականացնում է ուսումնադաստիարակչական խնդիրների ամբողջական լուծում: Ուսուցիչները դժվարություններ են ունենում միջառարկայական կապերը գործնականում կիրառելու ժամանակ: Հիմնական պատճառը կոնկրետ թեմաներում միջառարկայական կապերի իրագործմանն ուղղված բավարար մեթոդական նյութերի բացակայությունն է, ինչպես նաև ուսուցիչների՝ միասին աշխատելու, համագործակցելու թույլ կարողությունը: Սակայն ժամանակակից ուսուցիչը տարրական դասարանում միջառարկայական կապեր իրագործելիս պետք է կարողանա ստեղծագործական մոտեցում ցուցաբերել: Դրա համար նա պետք է տիրապետի տեսական հարցերին և խելամիտ օգտագործի մեթոդական նյութերը, տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ընձեռած հնարավորությունները՝ գտնելով իր ուսուցանած առարկաների ուսուցման ժամանակ միջառարկայական կապերի իրագործման նոր ձևեր և ուղիներ՝ հաշվի առնելով առարկայական ծրագրերն ու չափորոշիչները:

Ուսուցման պրոցեսում աշակերտների գործունեության և պահանջմունքների, նպատակների, հետաքրքրությունների համապատասխանությունից կախված, նյութը և մեթոդներն ընտրելիս անհրաժեշտ է մշտապես հաշվի առնել տվյալ դասարանը, նրա առանձին խմբերը կազմող աշակերտների հնարավորությունները, պահանջմունքները, շարժառիթները և հետաքրքրությունները: Ուսումնական նյութի շարադրման կամ սովորողների հիշողության մեջ հենակետային գիտելիքների վերականգնման ժամանակ օգտագործվում են հարակից դասընթացներում սովորած փաստեր, հասկացություններ, օրենքներ: Միջառարկայական կապերի իրագործման հաջողությունն ապահովող կարևոր հանգամանք է նաև ուսուցչի՝ դասին մանրակրկիտ պատրաստվելը: Գործադրվող մեթոդները պետք է նպաստեն ինքնակրթության կարողությունների ձևավորմանը: Ուսումնական մեթոդների համակարգում պետք է հստակորեն արտացոլվի ուսուցչի և աշակերտների գործունեության փոխադարձ կապը: Պետք է օգտագործվեն ուսուցման մեթոդների ոչ միայն ուսուցողական, այլև զարգացնող և դաստիարակող ֆունկցիաները: Միջառարկայական կապերի իրագործման արդյունքում

կազմավորվում է գիտելիքները մի ընդհանուր համակարգում ընդգրկելու, հիշողության մեջ ամբողջական կայուն գոյացություն ձևավորելու կարողություն:

Կարելի է առանձնացնել դասին միջառարկայական կապերի իրագործման ձևերից հետևյալները.

1. տնային հանձնարարություն այլ առարկաներից,

2. միջառարկայական բնույթի գործնական աշխատանքների կատարում,

3. արտադասարանային պարապմունքների ժամանակ բոլոր առարկաների միջև միջառարկայական կապի ապահովում,

4. միջառարկայական բովանդակությամբ միջոցառումները, որոնք, որպես կանոն, կազմակերպում և անց է կացնում տարրական դասարանի տարրական դպրոցի այլ ուսուցիչների հետ միասին[3]:

Դասի պլանավորման ընթացքում, հաշվի առնելով առաջավոր փորձը, առաջարկում ենք անհրաժեշտ տեղեկատվության հավաքման և համակարգման մի քանի կետ, որոնց ուսուցիչը պետք է ուշադրություն դարձնի.

1. որտե՞ղ (ո՞ր դասագրքում կամ կայքում) է անհրաժեշտ նյութը,

2. հարակից առարկայում ե՞րբ է ուսումնասիրվում տվյալ նյութը,

3. հարակից առարկայի նյութի համառոտ նկարագրությունը,

4. ի՞նչ մեթոդ կամ հնար է նպատակահարմար կիրառել հարակից առարկայի նյութին անդրադառնալիս,

5. հետագայում ո՞ր առարկայում կարող է օգտագործվել տվյալ նյութը:

Դասին ուսուցչի բարձր մակարդակով նախապատրաստվելու ցուցանիշներից մեկը դասանյութի համակողմանի վերլուծությունն է, որի ժամանակ աշակերտներին տնային հանձնարարությունները տրվում են, պահանջելով՝ հենվելով մի առարկայից յուրացրած գիտելիքների վրա, բացատրել այն փաստերն ու երևույթները, որոնք ուսուցանվում են այլ դասընթացներում:

Միջառարկայական կապերով դասի գնահատման և վերլուծության համար առաջարկում ենք հետևյալ չափանիշները.

1. ուսումնադաստիարակչական խնդիրների ձևակերպման մեջ միջառարկայական կապի առկայության արտացոլում,

2. դասին կիրառվող բովանդակային-տեղեկատվական միջառարկայական կապերի տեսակները,

3. միջառարկայական կապերի իրականացման մեթոդներ և հնարներ, դրանց համապատասխանությունը դասի ուսումնադաստիարակչական պահանջներին,

[3] Կառուցողական կրթության հիմունքները և մեթոդները (ձեռնարկ ուսուցիչների համար), Ե. 2004, էջ 93:

4. միջառարկայական կապերի իրագործման ժամանակ սովորողների ակտիվությունը, հետաքրքրություններն ու հաջողությունները[4]:

Միջառարկայական կապերի միջոցով դասեր և գործողություններ անցկացնելու համար ուսուցիչը պահանջում է ոչ միայն որոշակի հատուկ հմտություններ և որոշակի նախապատրաստություն, այլև օգտակար կլինի որոշ մեթոդական առաջարկությունների իրականացումը:

Ստացված արդյունքները թույլ են տալիս եզրակացնել, որ ուսուցչի պրակտիկայում անհրաժեշտ է կիրառել միջառարկայական կապեր: Եթե խոսենք դրանց արդիականության մասին, ապա դրանք են.

● ուսուցման և գործունեության ձևերի փոփոխություն մեկ դասաժամի ընթացքում

● հեշտացնելով ուսուցչի դասի նախապատրաստումը

● ընդլայնելով դասի պատկերազարդ աջակցության հնարավորությունները

● աշակերտների ինքնուրույն և հետազոտական գործունեության կազմակերպում

● ուսուցչի և աշակերտի համար տպագիր նյութերի պատրաստում

Մանկավարժության և դասավանդման մեթոդների միջառարկայական կապերի գաղափարի իրականացումը սերտորեն կապված է ուսուցիչների մեթոդաբանական տեսակետների հետ գիտական գիտելիքների սինթեզի և վերլուծության խնդրի վերաբերյալ, որպես գիտությունների տարբերակման կոնկրետ արտահայտություն: Այս խնդրի տեսական և գործնական լուծումը փոխվեց հասարակության զարգացմանը, մանկավարժական գիտության և դպրոցի նրա հասարակական կարգերին համապատասխան: Ժամանակակից դպրոցում ուսուցման առարկայական համակարգի հաստատումն ու ամրապնդումն անքակտելիորեն կապված է միջառարկայական կապերի գաղափարի զարգացման հետ: Միջառարկայական կապերի կրթական թեմաների առաջատար դրույթների բացահայտման համար անհրաժեշտ և կարևոր դրույթների բացահայտումը և հետագա իրականացումը թույլ է տալիս.

● նվազեցնել կրթական թեմաների միջառարկայական կարողությունները որոշելու սուբյեկտիվ մոտեցման հավանականությունը:

● Ուսուցիչների և աշակերտների ուշադրությունը կենտրոնացնել այն առարկաների հիմնական կողմերի վրա, որոնք կարևոր դեր են խաղում գիտությունների առաջատար գաղափարների բացահայտման գործում:

● իրականացնել աշխատանքների փուլային կազմակերպում միջառարկայական կապեր հաստատելու համար, անընդհատ բարդացնելով ճանաչողական խնդիրները,

[4] Կրթության ազգային ինստիտուտ. Լոռու մասնաճյուղ, Ուսուցման ժամանակակից մեթոդներ, հնարներ, վարժություններ, Վանաձոր, 2008, էջ 25:

ընդլայնելով աշակերտների ստեղծագործական նախաձեռնության և ճանաչողական նախաձեռնության դաշտը, օգտագործելով դիդակտիկ միջոցների ողջ բազմազանությունը բազմակողմ միջառարկայական կապերի արդյունավետ իրականացման համար:

● ձևավորել աշակերտների ճանաչողական հետաքրքրությունները տարբեր ուսումնական առարկաների միջոցով նրանց օրգանական միասնության մեջ.

● ներգրավել ստեղծագործական համագործակցություն ուսուցիչների և աշակերտների միջև:

● կյանքի հետ կապված տարբեր առարկաների ու գիտությունների միջոցով ուսումնասիրել արդիականության կարևորագույն գաղափարական խնդիրներն ու խնդիրները[5]:

Ժամանակակից հայ դպրոցն առանձնացված, մեկուսացված միավոր չէ և չէր կարող լինել այդպիսին: Այն իր ուսումնառության գործընթացը կազմակերպում է համաշխարհային դպրոցի փորձի ու նոր ձեռքբերումների հիման վրա: Ավանդական ուսուցման առաջավոր մեթոդների, մեթոդական եղանակների ու հնարների կողքին գործածության ոլորտ են բերվում արդիականն ու ժամանակակիցը: Անհնար է պատկերացնել այդ գործընթացն առանց ուսուցչի ու նրա աշխատանքի վերակառուցման և կատարելագործման: Օրախնդիր հարց է, թե կրթական բարեփոխումների արդի պայմաններում ուսուցիչը որքանով է պատրաստ ուսուցման մարտավարությունների և նոր մեթոդների ընտրությանն ու կիրառությանը: Զարգացնող ուսուցման մանկավարժությունը պահանջում է ուսումնական տարբեր առարկաների՝ միմյանց մեջ ներթափանցման ուղիների մշակում: Այդ կերպ պայմաններ են ստեղծվում դասավանդման ընթացքում աշակերտների կողմից բազմաբաղադրիչ գիտելիքների ձեռքբերման համար:

Երեխաների ընդհանուր զարգացումն ապահովելու համար ոչ միայն նրանց մեջ լավ կարդալու, գրելու և խոսելու կարողություններ պետք է ձևավորել, այլև բազմապիսի աշխարահաճանաչողական տեղեկություններ պետք է տալ, սովորեցնել շրջապատի աշխարհում տեսնել ու գնահատել գեղեցիկը, լավն ու բարին և գնալ այդ ճանապարհով, նվիրվել աշխարհի ու մեր կյանքի գեղեցկացմանը: Իսկ այս ամենի համար պետք է մայրենիի դասերը դարձնել խորապես ճանաչողական ու դաստիարակչական,այն պետք է հարստացնել անցած գիտելիքներն ու կարողություններն անընդհատ կրկնելով, նորի հետ կապելով, շրջանառության մեջ պահելով, որպեսզի աշխարհի մասին երեխաների ստացած հատուկտոր, առանձին ու

[5] Иванов, В.Г. Междисциплинарные связи в образовательном процессе, 2000, с. 44:

անկախ գիտելիքները կապվեն միմյանց հետ, լրացնեն միմյանց և դառնան մեկ ամբողջություն: Ահա այստեղ էլ ուսուցչին օգնության են հասնում միջառարկայական կապերի կիրառումը, որոնք ոչ միայն հետաքրքիր ու ճանաչողական են դարձնում դասերը, այլ նաև դառնում են կրտսեր դպրոցականի բառապաշարի հարստացման միջոց: Այս առումով մայրենի լեզվի դասերը կարող են լայն հնարավորություններ ստեղծել, որովհետև այդ դասերն իրենց մեջ ամփոփում են տարբեր ձևերի, գիտությունների, տեխնիկայի ու տարաբնույթ այլ հարցերի վերաբերյալ եղած տարրական տեղեկությունները:

Ա. Տեր-Գրիգորյանը իր «Միջառարկայական կապերը մայրենի լեզվի դասերին» գրքում նշում է, որ տարրական օղակում մայրենի լեզվի դասերին միջառարկայական կապերի գործադրման երեք կարևոր ձևեր կամ եղանակներ. այդ երեք ձևերից առաջինը ուսուցման պրոցեսում անդրադարձ կապերի օգտագործումն է, որն ամենից առաջ կապվում է ներառարկայական կապերի ճիշտ ու տեղին օգտագործման հետ:[6] Այն, ինչ աշակերտներն անցել են նախորդ դասերին կամ ուսման նախորդ տարիներին, հետևողականորեն պետք է կրկնվի, ամրապնդվի, դառնա կարողություն, հիմք ծառայի նորի յուրացման համար և կապվի նորի հետ: Սա ուսումնական պրոցեսի գիտական կազմակերպման հիմնական պահանջ պետք է լինի և հետևողականորեն պահպանվի մայրենի լեզվի բոլոր դասերի ընթացքում:

Դեպի գեղեցիկի աշխարհը երեխաների համար ճանապարհ պետք է հարթել բոլոր միջոցներով: Այդ միջոցներից մեկն էլ երգն ու երաժշտությունն են, որոնք լայնորեն կարող են օգտագործվել մայրենի լեզվի դասերին, այն դարձնել հաճելի, գեղեցիկ, տպավորիչ ու անմոռաց: Դասին երգն ու երաժշտությունը կարող է օգտագործվել որպես ուսումնասիրվող նյութի համար ընդհանուր ֆոն կամ հենք, որի վրա հետո պետք է ձևավորվի կոնկրետ հյուսվածքը: Կարող է կապվել նյութի հետ որպես նրա ընկալման ու յուրացման օժանդակ միջոց, որը կօգնի ավելի հեշտ ըմբռնելու հոդվածը: Օրվա դասերը երաժշտությամբ ամփոփելը կամ ավարտելը նույնպես բացառիկ կարևոր նշանակություն կարող է ունենալ ոչ միայն երեխաների հոգնածությունը ցրելու, նրանց աշխուժացնելու ու ակտիվացնելու, այլև ամրապնդելու տեսակետից:

Ինչ արժեք կունենա որևէ մի երգահանին վերաբերվող նյութի ուսումնասիրությունը,եթե երեխաները չպետք է ծանոթանան նրա երաժշտությանը: Այդ ժամանակ նրանց հիշողության մեջ կմնա ոչ թե բառային նկարագրությունը, այլև կախարդական հնչյունների հրաշալի ու անկրկնելի ներդաշնակությունը:

---

[6] Տեր- Գրիգորյան Ա., Միջառարկայական կապերը մայրենի լեզվի դասերին, Ե., 1986, էջ 121:

Այստեղ հնարավոր է ի հայտ բերել երեխաների ընդունակություններն ու կարողությունները, որոշակի տեղ տալով նրանց ինքնագործունեությունը:

Ուսումնական աշխատանքում ամեն մի միջոցառում իր որոշակի տեղն ու դերը պետք է ունենա և' ժամանակի, և' գործադրության տեղի ու ձևի առումով, այլապես այն կդառնա ինքնանպատակ, չի դառնա նրա կայուն բաղադրիչը:

Եթե միջառարկայական կապերը հեշտ ու տեղին, չափավոր ու նպատակային չօգտագործվեն,ակամա դրանք կարող են դասի պրոցեսի հիմնական մեխը դառնալ և դասի բուն նպատակը մղել երկրորդ պլանի վրա,դարձնել անկարևոր: Գիտելիքների ձեռքբերումը և կարողությունների ձևավորումը սերտորեն կապված են միմյանց հետ և մեկը մյուսի համար հիմք ու ելակետ է: Հետևաբար, երեխաներին շրջապատի աշխարհի մասին հնարավորին չափ բազմակողմանի ու ընդարձակ տեղեկություններ տալը, ուրիշ գիտելիքների հետ կապի մեջ դնելը, դրանք շրջանառության մեջ պահելը կարևոր ու վճռող նշանակություն ունի երեխաների աշխարհաճանաչողության համար:

Մայրենի լեզվի դասերին միջառարկայական կապերի գործադրման երեք կարևոր եղանակներ կան:

1. Առաջինը ուսուցման պրոցեսում անդրադարձ կապերի օգտագործումն է, որն ամենից առաջ կապվում է ներառարկայական կապերի ճիշտ ու տեղին օգտագործման հետ: Այն ինչ աշակերտներն անցել են նախորդ դասերին կամ ուսման նախորդ տարիներին, հետևողականորեն պետք է կրկնվի, ամրապնդվի, դառնա կարողություն,հիմք ծառայի նորի յուրացման համար և կապվի նորի հետ:

2. Մյուս կարևոր եղանակը ձեռքբերված գիտելիքների ու կարողությունների փոխանցումն է ուսուցման պրոցեսում: Բազմաթիվ գիտելիքներ ու կարողություններ, որոնք երեխան ձեռք է բերել առաջ, պետք է հմտորեն օգտագործել ուսուցման պրոցեսում:

3. Երրորդ ձևը այլ գիտությունների տվյալների կիրառությունն է, որը նույնպես լայնորեն կարող է գործադրվել ուսուցման պրոցեսում: Եթե ուսուցիչը ցանկանում է իր պարապած լեզվի դասը լիարժեք ու նպատակային լինի, կամա թե ակամա պետք է դիմի տարբեր գիտությունների տվյալների ու փաստերի օգտագործմանը, որպեսզի դասը հետաքրքրական,ուսանելի ու դաստիարակչական դառնա:

Տարրական դասարաններում դրվում են բոլոր գիտելիքների ու կարողությունների հիմքերը, երեխաների առջև բացվում են բոլոր փակ դռները. նրանք աստիճանաբար հաղորդակից են դառնում դարերի ընթացքում մարդկության ստեղծած հսկայական մշակութային ժառանգությանը, ծանոթանում են բնության գաղտնիքներին,

հարստանում է նրանց խոսքն ու մտածողությունը: Երեխաներին պետք է սովորեցնել շրջապատի աշխարհում տեսնել ու գնահատել գեղեցիկը,լավն ու բարին և գնալ այդ ճանապարհով, նվիրվել աշխարհի ու մեր կյանքի գեղեցկացմանը: Իսկ դրա համար տարրական դասարանների մայրենի լեզվի դասերը լայն հնարավորություններ են ստեղծում,որովհետև այդ դասերն իրենց մեջ ամփոփում են արվեստի տարբեր ձևերի,գիտությունների,տեխնիկայի ու տարաբնույթ այլ հարցերի վերաբերյալ եղած տարրական տեղեկությունները: Այս առումով մայրենի լեզվի դասերը կարելի է դարձնել հարուստ,բազմակողմանի ու բազմաբնույթ,աշակերտներին գաղափար տալ արվեստի տարբեր ձևերի, տարբեր գիտությունների, մարդկանց ու պատմողական իրադարձությունների մասին:

Միջառարկայական կապերի օգտագործման մյուս կարևոր եղանակը, որը նույնպես լայն գործադրություն պետք է ստանա մայրենի լեզվի դասերին, ձեռքբերված գիտելիքների ու կարողությունների փոխանցումը պետք է լինի ուսուցման պրոցեսում: Սա նույնպես աշակերտի ունեցածի, նրա ձեռքբերածի և կուտակածի ճիշտ, նպատակահարմար ու արդյունավետ օգտագործման պահանջն է՝ գիտելիքների ու կարողությունների բնագավառում: Երրորդ ձևը այլ գիտությունների տվյալների կիրառությունն է,որը նույնպես լայնորեն կարող է գործադրվել ուսուցման պրոցեսում:
Երեխաներին պետք է սովորեցնել շրջապատի աշխարհում տեսնել ու գնահատել գեղեցիկը,լավն ու բարին և գնալ այդ ճանապարհով, նվիրվել աշխարհի ու մեր կյանքի գեղեցկացմանը: Իսկ դրա համար տարրական դասարանների մայրենի լեզվի դասերը լայն հնարավորություններ են ստեղծում,որովհետև այդ դասերն իրենց մեջ ամփոփում են արվեստի տարբեր ձևերի,գիտությունների,տեխնիկայի ու տարաբնույթ այլ հարցերի վերաբերյալ եղած տարրական տեղեկությունները: Այս առումով մայրենի լեզվի դասերը կարելի է դարձնել հարուստ,բազմակողմանի ու բազմաբնույթ,աշակերտներին գաղափար տալ արվեստի տարբեր ձևերի, տարբեր գիտությունների, մարդկանց ու պատմողական իրադարձությունների մասին:

Միջառարկայական կապերն օգնում են նաև ուսուցման և կրթության անձակենտրոն մոտեցման իրականացմանը: Ուսուցիչը հնարավորություն ունի ապավինել սովորողների հետաքրքրությունների և նախասիրությունների որոշակի շրջանակին: Միևնույն ժամանակ, հաշվի են առնվում ժամանակակից կրթական գործընթացի հիմնական սկզբունքները՝

- ուսուցման փոփոխականության սկզբունքը,
- ինտեգրման սկզբունքը,
- կրթության բովանդակության ամբողջականության սկզբունքը,

- համակարգվածության սկզբունքը,
- զարգացման սկզբունքը,
- աշակերտների ինքնուրույնության և ստեղծագործական գործունեության սկզբունքը[7]:

Դպրոցի տարրական դասարաններում միշտ էլ մեթոդական հիմնախնդիր է եղել միջառարկայական կապերի կիրառումը: Այն շատ դեպքերում կրել է մեխանիկական բնույթ: Սակայն այլ են նորագույն մանկավարժական մոտեցումների ու ծրագրերի պահանջները: Տարրական դպրոցում ընթերցանության դասերի ընթացքում պահանջվում է նյութից բխող ինտեգրում նույն դասարաններում ուսումնասիրվող այլ առարկաների միջև՝ գրական ընթերցանություն-հայոց լեզու, գրական ընթերցանություն-երաժշտություն, նկարչություն, մայրենի լեզու-աշխատանքի ուսուցում, մաթեմատիկա և այլն: Այս ծրագրի իրականացումը պահանջում է և՛ գիտելիքներ, և՛ տեղեկատվություն, և՛ ստեղծագործական միտք ու վարպետություն: Ուշագրավ է ինտեգրումը ընթերցանության և քերականության միջև: Տարրական դասարանների մայրենիի դասագրքերը կազմված են հենց ինտեգրման սկզբունքով, որի պահանջն է՝ իրականացնել հայոց լեզվի գործնական ուսուցում ընթերցանության նյութերի միջոցով:

Միջառարկայական կապերով դասը կարող է անցկացման տարբեր ձևերով:

- **Հաջորդական**.

  Դասի առաջին մասը նվիրված է երաժշտությանը, իսկ երկրորդը՝ տեսողական արվեստին՝ կապված թեմայի կամ դարաշրջանի հետ: Օրինակ՝ ծանոթություն աշակերտի հետ՝ կարելի է ուղղորդել Վ. Սարգսյանի 2-րդ դասարանի դասագրքի «Բարև՛, ես եմ» բաժնի ստեղծագործություններով և որպես տնային աշխատանք՝ տնից բերում են իրենց տարբեր տարիքի նկարներից : Երեխաները հավաքում են հանձնարարված նյութը, այնուհետև նկարում են իրենց տպավորությունները, կազմակերպում ցուցահանդես դասարանում:

- **Այլընտրանքային**.

  Ուսուցիչները և երեխաները դասի ընթացքում մի քանի անգամ անցնում են մի առարկայից մյուսը՝ լուծելով կոնկրետ ուսումնական խնդիր:

- **Զուգահեռ.**

  Տարրական դասարաններում անհրաժեշտ է ապահովել միջառարկայական կապը, որոնք ծառայում են որպես տեսողական արվեստի առաջադրանքի թեմատիկ հիմք: Այս տարիքում երեխաները հատկապես զգայուն են[8]:

---

[7] Ալեքսանյան Լ. Ուսուցման մեթոդներ. Դրանց կիրառությունը, Երևան, 2013,էջ 79:

[8] Կրթության ազգային ինստիտուտ. Լոռու մասնաճյուղ, Ուսուցման ժամանակակից մեթոդներ, հնարներ, վարժություններ, Վանաձոր, 2008, էջ 62:

Երեխաները սիրում են միջառարկայական հիմունքներով դասեր, քանի որ նրանց մոտ արթնանում են սովորելու հետաքրքրությունը, տալիս են շատ նոր ու օգտակար բաներ, պարունակում են հուզական մեծ լիցք: Այս տիպի դասերը նպաստում են ոչ միայն ուղղագրական կամ թվաբանական զգոնության կամ մտածողության զարգացմանը, այլև տրամաբանական և այլաբանական-փոխաբերական մտածողության զարգացմանը, աշակերտների խորը ներթափանցմանը գույների և հնչյունների, թվերի աշխարհ, զարգացնում են գեղագիտական ճաշակ, գեղարվեստական և արվեստի այլ գործեր հասկանալու և գնահատելու կարողությունը, իրենց հայրենի բնության գեղեցկությունն ու հարստությունը և ուսման մեջ հաջողությունը: Նոր մարդու համակողմանի կրթության ու դաստիարակության հիմնաքարերը դրվում են տարրական դասարաններում: Գաղտնիք չէ այն, որ կրթության հաջորդ աստիճաններում ուսուցման հաջողությունները շատ կողմերով կախված են այն բանից, թե դպրոցականները որքանով են խոր ու կայուն գիտելիքներ ստացել տարրական դասարաններում:

Ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ միջառարկայական կապերի բացահայտման խնդիրը մանկավարժության մեջ նույնքան հին է, որքան ինքը՝ առարկայական ուսուցումը: Այլ կերպ լինել չէր կարող, քանի որ բնության մեջ առարկաները և երևույթները գտնվում են փոխկապակցվածության մեջ, ուստի և նրանց վերաբերող գիտելիքներն էլ պետք է ուսուցվեն փոխկապակցված ձևով:

Այսպիսով՝ ակնհայտ է միջառարկայական կապերի արդիականությունը դպրոցական կրթության մեջ: Դա պայմանավորված է գիտության զարգացման ժամանակակից մակարդակով, որում հստակ արտահայտված է հասարակական, բնագիտական և տեխնիկական գիտելիքների ինտեգրումը: Գիտական գիտելիքների ինտեգրումն իր հերթին նոր պահանջներ է դնում մասնագետների առջև: Մեծանում է անձի գիտելիքի դերը մասնագիտության հետ կապված գիտությունների ոլորտում և դրանք համակողմանիորեն կիրառելու կարողությունը տարբեր խնդիրների լուծման գործում դեռևս տարրական դասարաններում ուսուցանելիս:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Միջառարկայական կապերը տարրական դասարանների մաթեմատիկայի, մայրենիի և ուսուցման մյուս առարկաների հասկացությունները, տեղեկություններն ու փաստերն այդ փոխներգործուն կապերի իրականացումն են ուսուցման գործընթացում, որոնք առօրյա կյանքում գործում են մարդկանց շրջապատող աշխարհում և ճանաչվում են ժամանակակից գիտությունների, մասնավորապես՝ հոգեբանամանկավարժական գիտության կողմից:

Այսպիսով, մայրենիի տարրական ուսուցման գործընթացում մյուս ուսումնական առարկաների հասկացությունների օգտագործումը հոգեբանական տեսակետից պետք է նպաստի այդ դասարաններում սովորող աշակերտների իմացական գործունեության բարձրացմանը և հակառակը, և արդյունքում նրանք կստանան խոր և կայուն գիտելիքներ տվյալ առարկայից, որոնք ավելի կամրապնդվեն հետագա տարիներին:

Միջառարկայական կապերն ունեն կրթական, կրթական և մեթոդական գործառույթներ, որոնք թույլ են տալիս լուծել նախնական մասնագիտական ուսուցման, տարբերակված ուսուցման, վերապատրաստման և կրթության համակարգչայինացման խնդիրները, ստեղծել ստեղծագործական մթնոլորտ և զարգացնել անկախության հմտություններ:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Ալեքսանյան Լ. Ուսուցման մեթոդներ. Դրանց կիրառությունը, Երևան, 2013, N2:
2. Կառուցողական կրթության հիմունքները և մեթոդները (ձեռնարկ ուսուցիչների համար), Ե. 2004:
3. Կրթության ազգային ինստիտուտ. Լոռու մասնաճյուղ, Ուսուցման ժամանակակից մեթոդներ, հնարներ, վարժություններ, Վանաձոր, 2008:
4. Տեր- Գրիգորյան Ա., Միջառարկայական կապերը մայրենի լեզվի դասերին, Ե., 1986
5. Гурьев А. И., Статус межпредметных связей в системе современного образования, 2002, N2
6. Иванов, В. Г. Междисциплинарные связи в образовательном процессе, 2000.

ՀԱՎԵԼՎԱԾ

ԴԱՍԻ ՊԼԱՆ 1

	Ուսուցչի անունը	Արեգա Աբկարյան
	Ամիս/ամսաթիվ	22.09.2023
	Առարկա	Մայրենի/ Վ. Սարգսյան/
	Դասարան	2-րդ
	Դասի տևողությունը	45 րոպե
	Դասի տեսակը	Նոր նյութի հաղորդման դաս
	Թեման	Ով եմ ես:Խոսքի ուժը / էջ 22/
	Նպատակները	Զարգացնել բանավոր խոսքը, կարդալու և գրելու կարողունակությունները
	Խնդիրներ	Ձևավորել իրեն և շրջապատողներին ճանաչելու, հաղորդակցման մեջ խոսքի ուժը բնութագրելու և գնահատելու կարողություններ
	Վերջնարդյունք	Հասկանալով և վարժ ընթերցել զրույցը: Ճանաչել զրույցի հերոսին, ներկայացնել նրան:
	Միջառարկայական կապ	Երաժշտություն Ունկնդրել Հռիփսիմե Խրիմյանի երգը մայրիկի մասին https://www.youtube.com/watch?v=nxMmQR9mFBg
	Ուսումնական նյութեր	Դասագիրքը ուսումնական պաստառներ
	Խաչվող հասկացություններ	• Պատճառահետևանքային կապերը կյանքում • Օրինաչափություն

	Օգտագործվող հիմնական նյութերը	Համակարգիչ
	Ընթացք	ԽԻԿ համակարգ Խթանում մտագրոհ «Բարի խոսքը» կապակցությամբ Իմաստի ընկալում Զրույցի ուսուցման մեթոդական շղթան Վերլուծել և սեփական բառերով վերարտադրել զրույցի իմաստը: Բացահայտել հիմնական նպատակը Դուրս գրել ուղղագրությամբ բարդ բառերը Զրույց հիվանդության մասին, քննարկել այլ օրինակներ իրենց իսկ կյանքից
	Գնահատում	Ձևավորող գնահատում Բանավոր հարցում
	Տնային հանձնարարություն	Առաջադրանք 2 էջ 23
	Անդրադարձ	Քառաբաժան մեթոդը

ԴԱՍԻ ՊԼԱՆ

	Ուսուցչի անունը	Արեգա Աբկարյան
	Ամիս/ամսաթիվ	26.09.2023
	Առարկա	Մաթեմատիկա
	Դասարան	2-րդ
	Դասի տևողությունը	45 րոպե
	Դասի տեսակը	Նոր նյութի յուրացման դաս
	Թեման	Երկնիշ թվերի գումարումն ու հանումը սյունակով
	Նպատակները	• Զարգացնել սյունակով հաշվելու, բանավոր կիրարկելու կարողունակությունները • Խթանել սովորողների ինքնուրույն մտածողությունը
	Խնդիրներ	Ձևավորել հաշվելու կարողություններ երկնիշ թվերը սյունակով գումարելու և հանելու հաշվեկանոնը
	Վերջնարդյունք	երկնիշ թվերը սյունակով գումարելու և հանելու հաշվեկանոնը վարժություններ և խնդիրներ լուծելիս:
	Միջառարկայական կապ	Մայրենի- վարժությունը կամ խնդիրը ճիշտ ընկալելու համար անհրաժեշտ են վարժ ընթերցանություն և նյութի վերլուծություն կատարելու հմտություն
	Ուսումնական նյութեր	Դասագիրքը ուսումնական պաստառներ
	Խաչվող հասկացություններ	Պատճառահետևանքային կապերը կյանքում
	Օգտագործվող հիմնական նյութերը	Գրատախտակ, քարտեր
	Ընթացք	1. Բանավոր հաշիվ Դասարանի սովորողները նախապես բաժանված են խմբերի. յուրաքանչյուր խումբ

		նստում է մեկ սեղանի շուրջը: Մտածողությունն ու հիշողությունը ակտիվացնելու, պատճառահետեւանքային կապերը բացահայտելու նպատակով կցուցադրվեն երկնիշ թվերի գումարման վերաբերյալ առաջադրանքներ: Խմբերին բաժանվում են քարտեր, որոնց վրա գրված են այդ առաջադրանքները: 2. Նոր նյութի հաղորդում Ցուցադրվում է երկնիշ թվերը սյունակով գումարելու եւ հանելու կանոնը, 3. Խնդրի լուծում Ցուցադրվում է խնդիր, օրինակ՝ հաշվել եռանկյան պարագիծը/ առաջադրանքը ըստ ցանկության, որպեսզի հասանելի լինի թեմայի նպատակը/: 4. Դասի ամփոփում եւ ձևավորող գնահատում Գնահատելիս հաշվի առնել, թե ով ավելի արագ ընկալեց նոր նյութը, 5. Տնային աշխատանքի հանձնարարում
	Գնահատում	Ձևավորող գնահատում Բանավոր հարցում
	Տնային հանձնարարություն	Կատարել No 78,79 առաջադրանքները:
	Անդրադարձ	Տեսանյութ, առցանց առաջադրանքներ՝ https://sovorir.am/site/lesson/id/62